

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

LPKTS puslapis interne: <http://www.lpkts.lt>

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS

* 2017 m. spalio 13 d. *

Paminėtos 1951 metų trėmimų metinės

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Kauno filialas minėjo svarbius mūsų tautai ir valstybei išvykius. Pasitinkant nepriklausomos Lietuvos šimtajį gimtadienį, rengiami iškilių žmonių, Vasario 16-osios Akto signatarų, svarbių valstybės švenčių minėjimai, kurių metu dažnais kamba Lietuvos himnas. O ar visi žinome jo istoriją, jo kelią?

Tokiu istoriniu kelrodžiu yra (ir tikimės bus) išleista knyga „Tautiškos giesmės keliai į tautą“. Knygos autorius, inžinerius, kolekcininkas Romas Treideris parengė unikalių ženklių, simbolinių, filokartijos rinkinių ir dokumentų knygą, bylojančią apie tautinės giesmės, tapusios Lietuvos himnu, kelią. Knygos autorius, labai kruopščiai surinkęs medžiagą apie dr. Vincą Kudirką, dar vadinas Kudirkos Naumiesčio gyvuoju metraštiniuku, į klausimą, ką daryti, kad pasaulyje išliktume kaip tauta su savo kalba, kultūra ir teritorija, yra atsakęs: „Vincas Kudirka „Tautiškoje giesmėje“ ragina tautą – kiekvieną iš mūsų – kurti šviesią ir teisingą Lietuvą, kurioje viešpatautų dorybė, dvasinė kultūra ir meilė Lietuvai“.

Taijau antrasis knygos leidimas. Pir-

masis, išleistas 1000 egzempliorių tiriažu, padovanotas mokykloms, bibliotekoms. Antrajje leidimą, pasirodžiusi šiais metais, vėl sutikome Kaune. Knygų leidimo iniciatorius, mecenatas Gintaras Aleknavičius ne tik rūpinasi knygos gimus, bet ir lydi į pristatymus. LPKTS salėje skambėjo jo suburto sutartinių ansamblio iš Ringaudų dainos. G. Aleknavičius pasidalijo knygos leidimo sunkumais, ypač viršelyje „šuoliuojančiu“ Vyčiu baltame fone, kuris ir yra tikrasis...

Knyga reikšminga ir istoriniu pažintiniu aspektu: joje ne tik iliustracijos, susijusios su dr. Vinco Kudirkos vardu, bet ir išaiškinimai, padedantys suvokti šio kūrinio svarbą ir gimimo aplinkybes.

Knygos sutiktuvėse vienas iš šio renginio organizatorių Zigmas Tamakauskas, Lietuvos sąjūdžio Kauno skyriaus Švietimo komiteto pirmininkas Raimundas Kaminskas apibendrino renginį, kurį drauge su svečiais:

Gintaru Aleknavičiumi, sutartinių ansambliu ir kitais, palydėjo skambia lietuviška daina.

Renginio svečias Lietuvos Sąjūdžio Kauno skyriaus pirmininkas Raimundas Kaminskas apibendrino renginį, kurį drauge su svečiais:

Gintaru Aleknavičiumi, sutartinių ansambliu ir kitais, palydėjo skambia lietuviška daina.

Vakarovedėja Dalia Poškienė padėkojo renginio iniciatoriams, knygos le-

dėjams ir pakvietė į Patriotinių leidių knygynelį, kur galima surastine tik „Tautiškos giesmės keliai į tautą“, bet ir kitas istorinė atmintį saugančias knygas.

Dalia POŠKIENĖ

Lietuvos gyventojų trėmimai „Ruduo“

LPKTS Valdybos pirmininkės Rasos DUOBAITĖS-BUMBULIENĖS spranešimas, skaitytas LPKTS Kauno filialo organizuotame minėjime

trėmimai Latvijos ir Estijos gyventojų nepalieta – vykdyti tik Lietuvoje.

Po didžiųjų deportacijų „Pavasaris“ („Vesna“) ir „Bangų mūša“ („Praboj“) okupacinė sovietų valdžia, siekdama kuo greičiau užbaigti prievartinę kolektivizaciją, 1951 metų rudenių émësi dar vienos represijų bangos, surengdama trečiąją didelę pokario trėmimų operaciją. Šie trėmimai – tai ne tik bandymas parodyti kolektivizacijai nepasidavusiems ūkininkams, jog jiems nėra pasirinkimo, bet ir ženklas dar tebekovojančiams partizanams, kartu ir tautos gąsdinimas. SSRS Ministrų Taryba sankcionavo trėmimą 1951 metų rugsėjo 5 dieną, priimdamas nutarimą „Dėl buožių su šeimomis iškeldinimo iš Lietuvos teritorijos“. Potvarkį persiraše Ministru Tarybos pirmininkas J. Stalinas ir Ministru Tarybos reikalų valdytojas M. Pomaznevės. Jame skelbiama, jog sovietų vyriausybė nutaré „visiems laikams iškeldinti į Krasnojarsko kraštą ir Tomsko sritį apie 4 000 priesiskai prieš kolūkius veikiančių buožių su šeimomis“. 1951 metų rugsėjo 29 dieną LKP CK sekretorius Antanas Sniečkus persiraše dar vieną nutarimą, kuris pakartojo tai, ką jau buvo nutarusi SSRS Ministrų Taryba: „Iškeldinti už Lietuvos SSRS ribų maždaug 4 000 buožių su šeimomis,

kenkiančių kolūkiams“. Jau kitą dieną vyko LSSR MGB vadovybės posėdis – instruktažas, kuriamė dalyvavo SSRS MGB įgaliotiniai Miakotnychas ir Jedunovas, LSSR valstybės saugumo ministras Kapralovas ir jo pavaduotojai Leonovas bei Martavičius, 2-N valdybos viršininkas Počkajus, LSSR MGB sričių valdybų viršininkai bei tardymo skyrių viršininkai ir kiti aukšto rango Lietuvos emgėbistai. Tikslios Jedunovo instrukcijos nėra žinomas, tačiau trėmimams rengtasi itin uoliai, o tremiamujų sąrašus sudarinėjo komunistų partijos komitetai ir vietinė administracija. Pasigailėjimo iš savų nesulaukta galbūt ir todėl, kad taip radosi proga sąrašų sudarytojams suvesti ir asmenines saskaitas, pasisavinti ištremtyjų turtą, taip pat išrašus įtraukti valdžiai neįtikusius žmones.

I sąrašus įtraukta 4 215 šeimų, arba 14 950 žmonių, kurie buvo pavadinti „buožėmis“. Jei šeimai netiko „buožių“ etiketę, priklijuotos „buožių pakalikų“. Ironiška, nes 1951 metais daugiau negu 89 procentai valstiečių ūkių jau buvo suvaryti į kolūkius. Tremiamujų sąrašus patvirtino LSSR Ministrų Taryba.

Deportacija 1951 metų rudenių vyko keiliais etapais. Pirmasis – rugsėjo 20–21 dienomis, tuomet į Irkutsko sritį ištremta 814 šeimų (2 987 žmonės). Visi jie buvo partizanųgiminaičiai arba kovotojų, remėjų ir ry-

šininkų šeimos. Didžiausias trėmimas vyko spalio mėnesį. Trėmimų operaciją turėjo atlitti LSSR MGB pareigūnai. LKP CK įpareigojo sričių komitetų sekretorių Šupikovą, Ozarskį, Liaudį ir Šumauską organizuoti propagandinę kampaniją: paaiškinti kaimo gyventojams, jog „buožios iškeldinimas – tai priemonė, garantuojanti dirbančiųjų valstiečių saugumą ir pagerinsianti kolūkių kūrimo procesą“.

Trėmimo operacijai vadovavo LSSR valstybės saugumo ministras Kapralovas ir SSRS MGB įgaliotinis Jedunovas. Joje dalyvavo milžiniškas skaičius vykdytojų: 3 818 MGB pareigūnų, 11 270 MGB vidaus kariuomenės kariškių, stribų, milicininkų bei 8 000 sovietų partinių aktyvistų. Viena grupė (jų buvo per 3000) galėjo dalyvauti tremiant nuo vienos iki trijų šeimų (atsižvelgiant į šeimos narių skaičių, atstumas nuo gyvenamosios vietas iki geležinkelio stoties ir pan.). Operatyvinės grupės turėjo atlitti „šeimos pakėlimą“: blokuoti tremiamujų ūki, neleisti pabėgti šeimos nariams, patikrinti, ar visi įrašyti sąrašuose žmonės yra namuose, ar teisingai užrašyti jų asmens duomenys, susodinti šeimą į transporto priemones ir konvojuoti į surinkimo punktą – geležinkelio stotį, kurioje stovėjo paruošti vagonai.

(keliamas į 4 psl.)

Prieš 66 metus, 1951 metų spalio 2–3 dienomis per Lietuvą vėl nusirito masinių trėmimų, kodiniu pavadinimu „Ruduo“ („Osenj“), banga, kurių metu į Krasnojarsko kraštą ir Tomsko sritį ištremta daugiau nei 16 tūkstančių žmonių, tarp jų net apie 5 tūkstančiai vaikų. Šie

Lietuvos socialdemokratų genezė ir metamorfozės

Nesu Lietuvos socialdemokratų istorijos žinovas, todėl šioje mano apžvalgoje gali pasitaikyti spragų ar netikslumų. Socialdemokratų partija kūrėsi gal nuo 1905 metų revoliucijos, gerokai prieš 1918 metų vasario 16 dienos Nepriklausomybės akto paskelbimą. Ir buvo turbūt pirmoji lietuvių politinė partija. Vien dėl to ji galėtų būti gerbtina. Tik pirmaisiais Nepriklausomos valstybės kūrimo metais LSDP buvo per daug kairuoliška. Kaip ir kitų politinių partijų jos veikla buvo uždrausta po 1926 metų perversmo. Kai kurių vėlesnių socialdemokratų šaknelių dar ir dabar galima rasti iš A. Sniečkaus LKP laikų. A. Sniečkaus LKP buvo Lietuvos ir lietuvių tautos žudikų partija. Jie buvo pirmieji ir tikrieji Nepriklausomos Lietuvos valstybės priesai ir sovietinių okupantų pagalbininkai. Jie padėjo organizuoti ir vykdyti terorą ir represijas, žudynes, kalėjimus ir trėmimus iki pat J. Stalino mirties. Tautos genocide dalyvavo ne tik LKP CK, bet ir partinių organizacijų sekretorių ir aktyvesni eiliniai nariai. Būta sumišimo – Berijos laikotarpis, tautinių kadru telkimas, Maskvos prižiūrėtojų išsiuntimas iš šalies. Bet Berija greit buvo suimtas ir nužudytas. Atsilimas – Malenkovo ir Chruščovo laikai. LKP suvarė žmones į kolchozus, sunaikino vienkiemius. Tas tėsesi iki pat A. Sniečkaus mirties. R. Songailos laikas buvo tikro sastingio laikas, kuri išjungino M. Gorbačiovo „perestrojka“.

Be jų aktyvios pagalbos atkūrus Nepriklausomybę (aciu, kad nors neklidė) prasidėjo LKP metamorfozės, persikrikštijo į Lietuvos demokratinę darbo partiją (LDDP). Si 1992 metų rinkimuose gavo absoliučią daugumą, bet dėl nemokšiko vadovavimo šalies ūkiui visiškai susikompromitavo ir rinkėjai valdžią patikėjo Sajūdžio tėsėjams Tėvynės sąjungai. LDDP liko opozicijoje iki 2001 metų, kai LDDP prisijungė A. Sakalo socialdemokratus ir pasiėmė jų pavadinimą, o vadovu išsirinko A. Brazauską. Tai buvo labiau

Jos metu iškilo A. Brazauskas, kaip jaujas, veiklus ir „demokratiškas“.

Labiausiai vykės manevras

Sajūdžio pradžia. Iš pradžių buvo Sajūdis už Gorbačiovo „perestrojką“, kurią rėmė ir A. Brazauskas LKP. Netrukus Lietuvos Sajūdis pasisakė už Lietuvos nepriklausomybę ir atskyrimą nuo SSRS. Tai komunistams nepatiko, nors iš pradžių būta bendradarbiavimo. Renkant Lietuvos atstovus į SSRS Aukščiausią Tarybą laimėjo Lietuvos Sajūdžio atstovai, bet buvo ir komunistai, kurie Maskvoje balsavo kartu su Sajūdžiu. Po 1990 metų Kovo 11-osios LKP suskilo į M. Burokevičiaus „platformininkus“ ir A. Brazauskas „pažangiuosius“, kurie nesipriešino nepriklausomybės siekiui, bet sėdėjo tarsi ant atsarginių suolelio, ējo „Stepas pas kui Stepą“, norėjo būti geri ir saviškiams, ir Maskvai.

Rugsejo 23 dieną socialdemokratų partijos taryba nusprenė pasitraukti iš koalicijos su valstiečiais. Dalis Seimo socialdemokratų frakcijos narių nepaklusno tarybos sprendimui ir sudarė atskirą paramos valstiečiams frakciją. Tai – Andrius Palionis (frakcijos pirmininkas), Gediminas Kirkilas, Algirdas Butkevičius, Rimantė Šalaševi-

siai vykės jų manevras.

Po šio žaidimo naujadaras LSDP dvikadencijas buvo valdžioje. Daug kas tikėjosi, kad susijungę socialdemokratai sugrįž prie savo vertybų puoselėjimo ir jų gynimo. Deja, Mamona prarijo ir suvirškino visus „sakaliukus“. Jie turėjo aukštus reitingus, pamiršo socialdemokratų idealus, émė atstovau ti stambaus kapitalo interesams, nes daug jų elito narių dėl „prichvatizacijos“ buvo praturtėjė. Elgési kaip liberalai, o vadinosi socialdemokratais. Toks apsimetinėjimas rinkėjams nepatiko ir atėjo atpildo už neištkimybę laikas. Prieš paskutinius Seimo rinkimus juos sukompromitavo palankesnis verslui naujas Darbo kodeksas. Be to, paskutinėje 2012–2016 metų kadencijoje Lietuvoje žymiai padidėjo socialinė atskirtis. Tuo netruko pasinaudoti „valstiečiai“. R. Karbauskis prieš rinkimus kalbėjo kaip socialdemokratas ir tuo patraukė jų rinkėjus. Ar rinkėjai ir vėl neapsiriko, parodys netolima ateitis.

Kiek socialdemokratų remia valstiečius

Rugsejo 23 dieną socialdemokratų partijos taryba nusprenė pasitraukti iš koalicijos su valstiečiais. Dalis Seimo socialdemokratų frakcijos narių nepaklusno tarybos sprendimui ir sudarė atskirą paramos valstiečiams frakciją. Tai – Andrius Palionis (frakcijos pirmininkas), Gediminas Kirkilas, Algirdas Butkevičius, Rimantė Šalaševi-

čiutė, Irena Šiaulienė, Juozas Bernatoniškis, Artūras Skardžius, Antanas Vinckus ir kiti. Dabar Seimas nesuskaičiuoja, kiek socialdemokratų remia valstiečius? Pirmininkas Viktoras Pranskietis sako turintis 76 Seimo narių daugumą. Irena Šiaulienė tvirtina, kad kartu su dviem DP nariais susidaro 14 remiančių valstiečius. Premjeras tikisi paramos iš Lietuvos lenkų rinkimų akcijos–Krikščioniškų šeimų sąjungos bei Tvardos ir teisingumo partijos. Valstiečiams, atrodo, nėra skirtumo, su kuo sudaryti naują koalicijos sutartį. Tinka ir Tomaševskis su Georgijaus juosta, ir iš teismų neišeinantys paksininkai. Nėra jokių moralinių principų. (Jam kviečiai DP ir LS atrodo politiskai pavojinga, o TS-LKD – per stiprus konkurentas.)

Kone visa žiniasklaida ir politologai šią akciją kritikuoja ar smerkia. Politologai Vytautas Dumbliauskas, Alvydas Medailinskas, Roberta Tracevičiutė, Raimonda Ramelienė, Rima Urbanaitė, Saulius Spurga ir kiti, laikraštyje „Lietuvos žinios“ aprašo jei ne kritiškai, tai labai sudėtingą dabartinę LSDP būklę. Jų nuomone, tokios rimtos problemas socialdemokratai neturėjo nuo 2001 metų. Šiomis dienomis socialdemokratai įvykdė kolektivinę savižudybę. Pasitraukimas iš koalicijos yra partijos silpnumo, o ne stiprybės požymis. Nors tai įvykdyta perdėtai demokratiškai, aiškių pasitraukimo motyvų neišryškėjo, tik kad buvo ignoruojami.

(keliamas į 3 psl.)

Pagerbti kovoje už Lietuvos laisvę

Saulėtą rugsejo 30-ąją į Plungės rajoną, Alsėdžius, rinkosi šauliai iš visos Žemaitijos. Iškilmėse, pagerbiant už Lietuvos laisvę kritusių partizanų atminimą, dalyvavo šauliai iš Klaipėdos, Palangos, Rietavo, Šilalės, Telšių ir Plungės. Tarp atvykusiu dalyvių buvo daug gražaus jaunimo. Tai jaunieji šauliai iš Plungės, Šilalės, Alsėdžių, Rietavo.

Renginys prasidėjo šv. Mišiomis Alsėdžių Sv. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidejimo bažnyčioje. Jas aukojo šios bažnyčios klebonas Tomas Žlibinas ir Plungės Šv. Jono Krikštytojo bažnyčios kunigas Alvydas Vaitkevičius. Po šv. Mišių visi dalyviai, lydimi Plateilių meno mokyklos Alsėdžių skyriaus pučiamųjų orkestro, nužygavo į miestelio aikštę prie pastatyto paminklo išniekintiesiems partizanams atminti. Plungės šaulių kuopos vado pavaduotojas Stanislovas Jundulas papasakojo, kaip šioje aikštėje buvo suguldomi išniekinti partizanų kūnai ir stebima, ar ateis kas iš artimųjų, kad galėtų areštuoti. Čia buvo žiauriai nužudytas Alsėdžių policijos nuovados vadas. Priešais aikštę esančiame name buvo stribubūstinė, kurios rūsiuose vykdavo egzekucijos. Per tardymą čia buvo užmušta ryšininkė.

Sugiedojus himnų, tylos minute pagerbti žuvusieji. Po to garbės kuopos šauliai paleido tris salves: pirmoji – už žuvusius partizanus, antroji – už tremtinius bei politinius kalinius, žuvusius ir kentėjusius lageriuose, trečioji – už Tėvynę Lietuvą.

Iš Alsėdžių iškilmių dalyviai vyko į

Eivydų kaimą, kur buvo pašventintas valstybės lėšomis pastatytas paminklas penkiems žuvusiems partizanams. Eivydų kaime 1947 metais buvo nušauti penki Žemaičių apygardos Alkos rinktinės Vikruolio būrio partizanai: būrio vadas Kazimieras Srébalius, Pranciškus Bobelė, Edvardas Gailius, Stasys Norkus ir Antanas Rankauskis. Paminklas pastatytas ne žūties vietoje, o arčiau kelio, kad būtų lengviau rasti ir prie jo uždegti žvakelę. Iki šiol nežinoma šių partizanų amžinuojo poilsio vieta.

Kunigas Alvydas Vaitkevičius, pašventinės paminklą, susirinkusiesiems priminė gerai žinomą atgimimo laikų nuotrauką, kurioje mergina laiko aukštai iškėlusi trispalvę vėliavą ir nekreipia dėmesio į artėjančius okupantų dalinius. Ji išdidi ir drąsi. Tokiai drąsiai ir išdidžiai kunigas linkėjo būti visiems lietuviams. Prie paminklo buvo uždegtos žvakelės ir padėtos gėlės. Alsėdžių Stanislovo Narutavičiaus gimnazijos vaikinų ansamblis atlikta partizanų daina sugraudino ne vieną.

Daug metų Plungės rajono Paukštakių seniūnijos Paburgės kaimė, šalia autobusų stotelės stovintis paminklas buvo bevardis. Plungės šaulių kuopa, savo lėšomis pastaciusi penkis paminklus žuvusiems partizanams atminti, pasirūpino, kad ir prie šio paminklinio akmens atsirastų atminimo lenta su šiame krašte žuvusių partizanų pavardėmis. Joje iškaltos 19-os partizanų

pavardės: Stanislovas Bedaukis, Kazys Stanyš, Leonas Urbonas, Liudas Raudonius, Petras Budrys, Liudas Butkus, Aniceta Narmontaitė, Stasė Miklovaitė, Stasė Stanienė, Kazys Steckis, Eilius Valančiauskas, Edvardas Balsys, Kazimieras Beržonskis, Izidorius Urbonas, Jadyga Lukauskienė, Antanas Monkauskas, Martynas Remčius, Alfonas Norkus, Aleksas Kazlauskas. Jų garbei sugiedotas Lietuvos himnas ir išsautos trys salvės. Paminklą šventino Alsėdžių parapijos klebonas Tomas Žlibinas. Kalbėjo iš Šilalės atvykęs Lietuvos politinių kalinių ir tremtininių sąjungos Šilalės filialo pirmininkės pavaduotojas Antanas Rašinskis, Plungės „Saulės“ gimnazijos direktorius Al-

gimantas Budrys, kuris yra šaulys, atvyko čia su gimnazijos jaunaisiais šauliais. „Aš noriu gyventi tokioje Lietuvoje, kurioje gyventi norės mano anūkai ir proanūkiai. Mes turime savo laisvę brangiinti, nes jis – labai trapi. Dėkojame tiems, kurie buvo jauni, turėjo svajonių, bet žuvo dėl mūsų – kad mes būtume laisvi“, – kalbėjo jis.

Telšių apskrities Žemaitijos šaulių 8-osių rinktinės vado pareigas einanti Dalia Ragauskienė padėkos raštus įteikė Plungės 802-osių šaulių kuopos būrio vadui Pranui Geniui ir jo pavaduotui Stanislovui Jundului. Po to visi vaišinosis šaulių paruošta koše ir arbata.

Aniceta GRIKŠIENĖ
A. Beresnevičiaus nuotrauka

Ivykiai, komentarai

Metai po Seimo rinkimų. Kaip juos vertinti?

Laikas bėga nenumaldomai. Dažniausiai sakoma, kad laiką norisi su stabdyti, tačiau neretai norisi, kad jis prabėgtų nepastebėtas kuo greičiau. Būtent tokia mintis ateina į galvą, prisiminus 2012–2016 metų Seimą ir valdančiosios daugumos krečiamas nesąmonės (net bandymas pereiti prie personalijų, pavyzdžiu, Vésaitės, Pitrénienės, Butkevičiaus ir t.t., neišgelbėtų višumos). Deja, net ir nepastebimai prabėgęs blogas laikas palieka pėdsakus. Tai ir sužlugdyti svarbūs energetiniai projektai, ir išgrobstytos valstybės lėšos, ir išaugusi emigracija. Pastaroji problema itin paradoksaliai atrodo, įvertinus aplinkybes: tarkime, suprantama, kad 2008 metais kilusi migracijos banga aiškiai buvo nulemta prasidėjusios krizės ir kovos su ja padarinių, o štai kodėl iš šalies bėgo žmonės valdant „už žmogų“ partijai (gal kas jau pamiršote šį socialdemokratų šukį?) tuo metu, kai ekonomika kilo, nedarbės sparčiai mažėjo – klausimas politologams ir... psichologams. 2016 metų Seimo rinkimai buvo suteikę vilties,

kad į Seimą bus išrinkta politinė jėga, realiai vertinant valstybės problemas ir perspektyvas, deja, si jėga netikėtai pralaimėjo antrajį turą ir tapo opozicija. O kas gi laimėjo? Siandien galima įvertinti nedviprasmiškai – pusiau fantastai, pusiau artistai, pusiau politikai, pusiau ekologai... Viskas, ką gero būtų galima pasakyti apie šiuos „žaliuosius“, važinėjančius kibirais degalus ryjančiais džipais ir statančius draudžiamus objektus regioniniuose parkuose, yra į dienos šviesą velkami valstybės lėšų grobystojai ir faktiškai valstybės išdavikai – kita vertus, tai visai ne valdančių nuopelnas, o specialiųjų tarnybų (Valstybės saugumo departamentu, Specialiųjų tyrimų tarnybos ir kitų) darbo rezultatas. Gal kova su alkoholizmu buvo verta pagyrimo? Iš esmės atrodytų – verta, bet rezultatas toks, kad net negeriantys ėmė pirkti alkoholi, žinoma, ne namie, bet kur nors Lenkijoje ar Latvijoje – kaip gi neparveši lauktuvių, jei josten pigesnės? Žinoma, ir atsiskaitymui ten, kur pinigus imti negražu (pvz., už talką), alkoholis da-

bar bus priimtinesnis. Taip lazda atsiuko kitu galu.

Pasiklausykime, kaip valdančiųjų metinius darbo rezultatus vertina opozicijos atstovai.

Andrius Kubilius socialiniame tinklalapyje „Facebook“ rašo: „Pasirodo jau prabėgo metai nuo Seimo rinkimų. Pirmo turo. Klausinėja, kaip vertinu valdžią? Bandau prisiminti, ką vertinu per šiuos metus valdžiai pavyko nuveikti – sunkiai pavyksta.

Intensyviai vaizdavo, kad kovoja su alkoholizmu, bet labiau sukovojo su sveiku protu ir sužlugdė galimybę turėti platų antialkoholinį frontą. Vaizdavo, kad „apvers“ Butkevičiaus Darbo kodeksą, bet „apsivertē“ patys ir patvirtino tokį patį kodeksą. Ir už tai galima pagirti. Išbraukė iš įstatymo 43 urėdijas ir tuo pačiu suskaldė socialdemokratų partiją.

Taigi valdžios vienintelis realus pasiekimas per visus metus – suskaldyti socdemai. Ar tai didelis pasiekimas, kuriuo būtų verta džiaugtis? Abejoju.

Tiesa, dar STT nusausino geležin-

kelių ir eilę kitų pelkių. Ir dar Gretos vardas Lietuvoje išpopuliarejo. Ačiū valdžiai ir už tai, nors naujos valdžios nuopelnų tame ir nėra tiek daug.

Ko galima iš tokios valdžios tikėtis per kitus trejus metus? Mano atsakymas – nieko. Tai nėra blogai, nes nesitikiu nieko blogo. Bet nesitikiu ir nieko ypatingai gero.

Kodėl taip galvoju? Todėl, kad šioje Vyriausybėje matau tik 3,5 ministro, iš kurių būtų galima tikėtis rimtesnių darbų: tai krašto apsaugos ministras Raimundas Karoblis, energetikos ministras Žygimantas Vaičiūnas, susiekiimo ministras Rokas Masiulis. Ir dar Linas Linkevičius (0,5 ministro), kuris bent „twiteriję“ neblogai atrodo. Visi kiti man panašūs į praeitos Vyriausybės ūkio ministrą, kurio pavardės (jam einant pareigas) net ir vilniečių auditorijoje niekas negalėdavo įvardyti, kai aš prašydavau ją priminti.

Mūsų laukia dar treji metai be valstybės politikos, bet su daug politikavimo. Valstybės politika išėjo ilgalaičių atostogų...

Už socialdemokratų aferas mokame mes visi

Lietuva iš Europos Komisijos sulaukė nemalonios žinių – jai skirta beveik 28 milijonų bauta, tiksliau – bauta skirta „Lietuvos geležinkeliams“. Na, o dar tiksliau – bauta skirta mums visiems, tai yra mokesčių mokėtojams. Kalbėdamas interviu, duotame Lietuvos radijui ir televizijai, Premjeras vis suko į šoną, bet galiausiai buvo priverstas pasakyti, kad baudą mokėsime mes, mokesčių mokėtojai. Prie mokėtojų teks priskirti ir pensininkus, nes tai ir jų gerovės sąskaita teks paimti 28 milijonus iš biudžeto. Trumpai tariant, tai, kas būtų pagerinę mūsų visų gyve-

nimą, bus atiduota baudai sumokėti. O už ką bauta, paklausite? Ogi už tai, kad 2008 metais „Lietuvos geležinkelai“, siekdamai užkirsti kelią konkurencijai ir sukliudyti didžiausiam klientui krovinius į Latvijos uostus vežti trumpesniu keliu, išardė 19 kilometrų ilgio geležinkelį. Klientas, tai yra buvusios „Mažeikių naftos“ savininkas „Orlen“, dabar buvo priverstas vežti krovinius keliolika kartų ilgesniu maršruto ir mokėti „Lietuvos geležinkeliams“ už tuos pailgintus kilometrus. Kadangi gyvename civilizuotame pasaulyje, o jame bet kokie reketavimo būdai yra

draudžiami, toks atvejis buvo „įvertintas“ bauta. Negana to, išardytą atkarpa reikės pakloti iš naujo.

2016 metais savo metiniame pranešime Prezidentė Dalia Grybauskaitė dėl rizikingo tarptautinių įsipareigojimų vilkinimo, pertvarkų ir reformų vengimo, neefektyvaus ir neskaidraus valdymo „Lietuvos geležinkelius“ pavadino „valstybe valstybėje“. Ilgametis „Lietuvos geležinkelį“ vadovas Stasys Dailydka 2016 metų pabaigoje atsistatydino, bet jo vadovavimo košę teks srëbtį mums visiems. O socialdemokratams „dékui“ už tai, kad 2008

metais buvo išardytu nelemti 19 kilometrų. Tuo metu Vyriausybės vadovas buvo G. Kirkilas. Tai nereiškia, kad socdemai tik šiaip nepastebėjo – gi nebūtų „Lietuvos geležinkelai“ dosniausias jų rėmėjas per rinkimus, žinoma, netiesioginiai būdais: paremi kokią nors socdemų valdomą savivaldybę ir per rinkimus ten socdemų pergalę garantuoja. Tai va, mieli tautiečiai, rinkote socialdemokratus daugybę metų – dabar gyvenimas pateikinėja sąskaitas už jų aferas. Susimokėsime ir už dailydkas, ir už basčius, ir už skardžius.

Gintaras MARKEVIČIUS

Lietuvos socialdemokratų genezė ir metamorfozės

(atkelta iš 2 psl.)

Jie valstiečiams neišsakė aiškių savo reikalavimų. Daugiametis socialdemokratų politinis įdirbis savanoriškai atiduodamas valstiečiams. Jie dabar tampa kairiaja jėga. Jau per derybas dėl koalicijos socialdemokratai atrodė silpnai. Sutiko su visomis valstiečių sąlygomis, lyg ir kapituliavo.

„Maištininkų“ vaidmuo

Dabar Gintautui Paluckui atsirado patogi proga atsikratyti senųjų lyderių. Nors jis neturi kuo jų pakeisti. Visai neaiškus socialdemokratų „maištininkų“ vaidmuo, kiek jie turės įtakos sprendimams, darbotvarkei; kaip jie galės įgyvendinti savo idėjas, jei tokiai jie turi? Gal jie neturės tinkamų žmonių ministru, viceministru, komitetu pirmininku postams užimti? Kiek tai dar tesis, neaišku. Aišku tik, kad prognozės apie įtemptą politinį sezoną pildosi su kaupu.

G. Palucko socialdemokratai dabar turi galimybę iš tikro tapti socialdemokratais. Tik jam sukliudyti bando senasis LSDP elitas, kuriam atrodo, kad geriau likti valdančioje koalicijoje

ir dabar iš to gauti naudą. Jei senbuti viams pavyks, socialdemokratams grės išnykimas. Galbūt dabar dirbantys koalicijoje ir toliau priešinsis daugumos sprendimui, nes jiems tai naudinga (toks brazauskinkų mentalitas). Kita vertus, klausimas, kiek dabartinėje LSDP yra tikro noro tapti socialdemokratines vertynes išpažištancią ir jas ginančią partiją? Juk daugumai jų iki šiol buvovienintelė vertybė būti valdžioje.

Išgirdus G. Palucko raginimą nupusti dulkes nuo socialdemokratų rožės, salės dauguma plojo. Bet ne visi. Jis gal dar nepastebėjo, kad ta rožė jau gerokai pavytusi. Ją reikia gaivinti. Kalbama, kad ideologija partijos veikloje jau mirusi. Partijų funkcija ne vien valdžios siekimas ir dalyvavimas rinkimuose, bet ir ryšys tarp rinkėjų ir valdžios, ir politinio elito kūrimas. G. Paluckui reikia naujų politikos žvaigždžių, o jų nėra. Jam reikia geros strategijos, laiko ir vienybės partijoje. Vienybės, deja, neliko. Dabar jų parama geriemis valstiečių sprendimams naudą duos tik partariesiems. Ką ir kaip jie nuveiks opozicijoje? Ar jie yra pasiruošę pirmalai-

kiams parlamento rinkimams? Ne. Juo reitingai žemi. Jie šaudo sau į kojas.

Iš „maištininkų“ gali būti atimti partiniai bilietai, o tai grėstų LSDP skilimą. Kairieji labai rizikuoją ilgam paskesi vieniuose nesutarimuose. „Maištininkai“ savo elgesį grindžia noru išsaugoti valstybės politinį, socialinį ir ekonominį stabiliumą, tėsti pradėtas pertvarkas. Tuo tarpu Gintautas Paluckas piktinasi, kad dalis partijos narių neklauso Tarybos sprendimo. LSDP frakcija Seime praktiškai jau yra skilusi. Vieniems gresia pašalinimas iš partijos, kitų per mažai, kad registruotų frakciją iš naujo. Linas Linkevičius išstojo iš partijos ir liko UR ministru. Teisingumo ministrė yra nepartinė ir lieka savo pareigose. Ūkio ministras Mindaugas Sinkevičius atsistatydina ir lieka partijoje. Visa tai panauši į politinį nesubrendimą ar sąmoningą destrukciją partijoje.

Socialdemokratų krizė

Liberalų sąjūdis – sužlugdytas, Darbo partija – nyksta, kiti silpni. Lietuvos politiniame žemėlapyje lieka tik konservatoriai ir valstiečiai... Nors valstie-

čiai dar nėra visavertė partija, jie panasi į atsitiktinai surinktų žmonių būrių. Valstiečių greičiausia laukia A. Valinsko „prisikėlėlių“ likimas. Stiprūs lieka tik TS-LKD, tačiau jie per daug oponuoja visoms partijoms, todėl, LS žlungant ir TS-LKD nuo jų atsiribojant, būsimų Seimo rinkimų antrame ture vėl liekame vienų vieni.

Viljama Sudikienė „Lietuvos žiniose“ rašo, kad visi Europos socialdemokratai merdėja. Lenkijoje jų nei matyti, nei girdeti. Estijoje jie neišrenkami į valdžią. Prancūzijoje socialistai liko už valdžios durų. Vokietijoje žymiai pralaimėjo A. Merkel konservatoriams. Danijoje pralaimėjo centro dešiniųjų koalicijai. Austrijoje jiems gresia didelis nuosmukis. Ryškėja didelė Europos socialdemokratų krizė. Socialdemokratai neranda kuo privilioti vidurinių klasės. Jų bazę pakerta didėjantis aukštėsnės kvalifikacijos išsilavinusių žmonių ir mažėjantis nekvalifikuotų darbininkų skaičius. Tiesiog nelieka tradicinių pramonės šakų.

Dr. Povilas JAKUČIONIS,
LPKTS Garbės pirmininkas

Lietuvos gyventojų trėmimai „Ruduo“

(atkelta iš 1 psl.)

Čia grupės viršininkas perduodavo tremtinius ešelono viršininkui, kuris atsakė už tremtinių nugabenimą į pa-skirties stotį. Ūkyje likę aktyvistai ap-rašinėjo konfiskuotus pastatus, daiktus, padargus ir kitą žmonių užgyven-tą turtą, kuris per kelias valandas virta kolūkine nuosavybe.

Operatyvinės grupės trėmimo iš-va-karėse buvo sutelktos rajonų centruose, o spalio 2-osios naktį pasklido po ša-lį ir émési „kelti šeimas“. Budeliai nuo-lat informavo savo vadovybę apie ope-racijos eiga. Išlikę pranešimai išsamiai iliustruoja jų uolumą: operacija prad-e-ta švintant, iš numatytyų „pakelti“ 4 tūkstančių šeimų. Iki 10 valandos „pakeltos“ 1 082 šeimos, iki 12 valan-dos – 2 062 šeimos, iš jų 267 šeimos tuo metu jau buvo suvarytos į vagonus, iki 14 valandos – 2 732 šeimos, o 730 su-sodintos į vagonus, iki 16 valandos „pa-kelta“ 3 431 šeima, o 1 381 – sukištос į traukinius, iki 18 valandos – 3 711 šeimų „pakeltos“, o 2 147 jau buvo vago-nuose, iki 20 valandos surinktos 3 867 šeimos, į vagonus susodinta 2 771 šeima, iki 24 valandos „pakeltos“ 3 992, o į traukinius sukištос 3 374 šeimos. Kapralovas ir Jedunovas reportavo, kad iki vidurnakčio trėmimų operacija iš esmės buvo baigta, liko tik techni-nės detalės: ešeloninių sąrašų sudary-mas, ešelonų formavimas bei pasiren-gimai išvykimui.

Spalio 3 dieną buvo ištremta 4 018 šei-mu (15 537 žmonės, iš jų 5 278 vaikai), suformuota 16 ešelonų, išvykusių į Tomsko sritį ir Krasnojarsko kraštą.

1951 metų lapkričio 30 dieną išyko dar viena trėmimo operacija: keliai-de-šimt ūkininkų šeimų išvežtos į Altajaus krašto Bijsko rajoną. Liko neištremti 2395 žmonės, kurių emgėbistai nera-do gyvenamosiose vietose (iš jų 121 jau buvo miręs, 13 anksčiau ištremta, 91 suimtas, 53 pabėgo trėmimo metu).

Iš viso 1951 metų rudenį iš Lietu-vos ištremtos 5 139 šeimos (20 357 žmonės). Daugiau nei pradžioje buvo numatyta...

Mano šeima taip pat 1951-ųjų trem-tiniai. Mano senelių Juozo Duobos ir Antaninos Juodaitytės šeimos buvo ištremtos tą pačią spalio 2-ąją, tuo pačiu traukiniu, iš tos pačios – Pilviškių ge-ležinkelio stoties. Tėvynė buvo palik-ta pasidabinusi gražiausiomis rudens spalvomis, kaip ir bylojo kodinis trėmi-mu pavadinimas „Ruduo“, o kas laukia ten, niekas nežinojo. Kelionė buvo sun-ki: daugybė žmonių sugrūsti viename vagone, maisto užteko neilgam, tik ret-

karčiais duodavo vandens. Kaip ir vi-sus. Vežant pasakė, jog niekada negrį... Jie pateko į Krasnojarsko krašto Na-zarovo rajono Belozorkos kaimą. 1951 metų spalio 16 dieną čia atvežtieji buvo pirmieji ir paskutiniai tremtiniai iš Lietuvos, tačiau vietiniai gyventojai juos suprato, nes ir jie čia nebuvu senbu-viai. Beveik visi kaimo gyventojai buvo Rusijos caro tremtiniai, čia atvežti iš Ukrainos, Chakasijos, Pavolgio, Vokietijos. Abiem senelių šeimoms net dešimt metų pavyko tremtinių lemties išveng-ti, tačiau 1951 metų spalį atėjo ir jų ei-lė. Senelio šeima gyveno Šakių rajono Sintautų seniūnijos Šlamų kaime. Tė-tis Vincas jau buvo miręs, o mama Pra-nė ligota. Jai pavyko likti Lietuvoje, pri-siglausti pas gerus žmones. Šeima bu-vo išpėta apie artėjančius trėmimus ir sulaukė siūlymų slapstytis, tačiau bū-dami orūs ir teisingi, priėmė skirtą lem-tį ir spalio 2-ąją buvo išodinti į trauki-nio vagoną Pilviškių geležinkelio sto-tyje. Tarp keleto pasiūmtų daiktų buvo seserų Marcelės ir Petrės siuvamoji mašina, o broliai Juozas ir Vincas, sa-vo gyvenimo neįsivaizdavę be muzikos, iš rankų nepaleido smuikų. Muzika pa-laikė dvasią ten, toli nuo tévynės.

Močiutė Antanina Juodaitytė-Duo-bienė užaugo Šakių rajono Griškabū-džio seniūnijos Žaliablėkių kaime. Šeima nuolat girdėdavo apie trėmimus, ži-nios pasiekdavo iš Griškabūdžio, tad jau ne kartą buvo „pasikepę duonos“, jei tektų priverstinai leistis į kelionę. 1951-ųjų spalio pradžioje visus aplinki-nius kaimus apskriejo žinia. Visus ben-dravusius kaimynus išvežė kartu iš Pilviš-kių geležinkelio stoties. Pirmoji žiemabu-vo sunki: šalta, drabužių ir maisto trūko. Kaip sako močiutė Antanina, buvo „juodos dienos – juodos mintys“.

Mano tėvukai, – taip zanavykijoje vadiname senelius, – Juozas su Anta-nina susipažino Belozorkoje. Pan-ašaus likimo suvesti 1955 metais sukū-rė šeimą. 1956 metais toli nuo Lietu-vos pasauli išvydo mano tėtis. Tėvo ir senelio iš mamos pusės garbei, pava-dintas Juozu, 1965 metais – duktė Danutė. Nevisa šeima grįžo į Lietuvą – da-lį priglaudė šalta Sibiro žemę.

Sovietų okupacijos metais didžioji dalis ūkininkų vienkiemių buvo sunai-kinti, dabar galime tik pasidžiaugti, jog senelio téviškė išliko ir Lietuvai atkū-rus nepriklausomybę, joje įsikūrė ma-no tėvai, besidžiaugiantys Laisve ir au-ginantys javus duonai.

**Pranešimas parengtas pagal
LGGRTC, Andriaus Tumavičiaus
ir Lino Šalnos straipsnius**

Sveikiname

85-ojo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname prof. Vytautą LANDSBERGĮ. Jūsų sumanumas, at-kaklumas, ižvalga, diplomatija leido Lietuvai ižengti į naują etapą – nepriklausomybę, kuri buvo kiekvieno Laisvės kovotojo, politinio kalnio, tremtinio svajonė, kurios viltis neleido palūžti ir pasiduoti, atsidūrus oku-pantu gniaužtuose, padėjo išgyventi nublokštiems į ne-gyvenamas sąlygas.

Estate istorinė asmenybė, paklojusi pamatus laisvam mūsų valstybės ir jos žmonių gyvenimui. Džiaugiamės, kad estate kartu su mumis. Dėkojame už drąsą ir pasiaukojimą. Linkime sveikatos, Dievo pa-laimos ir tolesnių prasmingų darbų Tėvynės labui.

**LPKTS pirmininkas Gvidas Rutkauskas,
LPKTS valdybos pirmininkė Rasa Duobaitė-Bumbulienė
ir LPKTS valdyba**

Garbingo jubiliejaus proga sveikiname Bronę DAUDIENĘ. Linkime sveikatos, artimųjų meilės, Dievo palaimos.

Lentvario buvę tremtiniai

*Iš ugnies nesudegę išėjom,
Nesušalę iš Sibiro grįžom,
Ir nuo žemės nenupūtė vėjas,
Nepalūžom po sielvarto kryžiais...*

80-ojo gimtadienio proga nuoširdžiai sveikiname bu-vusį Krasnojarsko kr. tremtinį Edmundą KANTAUSKĄ. Linkime stiprybės, artimųjų meilės ir Dievo palaimos.

LPKTS Kretingos filialas

80-ojo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname buvu-sią 1949 metų Krasnojarsko sr. Užuro rajono tremtinę Bronę LATAUSKAITĘ-KACEVIČIENĘ.

*Tegul dangus Jums sėkmę lemia
Visuos darbuos, visuos keliuos.
Tegul gyvenimo kelionėj
Tik sveikata ir džiaugsmas lydi Jus.
Ilgų gyvenimo metų ir Dievo palaimos.*

LPKTS Kauno filialas

Garbingo 80-ojo jubiliejaus ir Smaragdinių ves-tuvių proga nuoširdžiai sveikiname LPKTS Šiau-lių filialo Etikos komisijos narį Stanislovą ir Oną STEPONAIČIUS ir linkime kuo geriausios sveika-tos, prasmingų gyvenimo metų. Tesaugo jus Aukš-čiausiasis.

LPKTS Šiaulių filialas

Garbingo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname LPKTS Jonavos fi-lialo nares:

**Vandą Mariją VAITIEKŪNIENĘ – 80-ojo ir
Magdaliną BERILO – 75-ojo.**

Nuoširdžiai linkime stiprius sveikatos, dvasios ramybės, laimingų ir džiaugsmingų metų bei Dievo palaimos.

LPKTS Jonavos filialas

Padėka

Dėkojame Stanislovo Abromavičiaus knygos „Vaikystė Sibiro toliuose“ leidybai paaukojusiai Birutei Andrikienei – 30 eurų.

LPKTS valdybos pirmininkė Rasa Duobaitė-Bumbulienė

Primename, kad LPKTS filialai savo narius sveikina nemokamai, o pri-vatūs sveikinimai (kai sveikinate savo giminės ar draugus) kainuoja 10 (be nuotraukos) arba 15 (su nuotrauka) eurų. Sveikinimo tekstą ir nuotrauką galite atsiųsti paštu adresu: „Tremtinio“ redakcijai, Laisvės al. 39, 44309 Kau-nas, arba el. paštu: tremtinys.redakcija@gmail.com. Pinigus už privačius svei-kinimus perveskite į Lietuvos politinių kalinių ir tremtiniių sąjungos sąskaitą Nr. LT18 7044 0600 0425 8365, įmonės kodas 300032645, mokėjimo paskirties lan-gelyje įrašykite „Už sveikinimą Vardeniui Pavardeniui“. Neapmokėti privatūs svei-kinimai nebus spausdinami.

„Tremtinio“ redakcija

2017 m. spalio 13 d.

Tremtinys

Nr. 38 (1252)

5

Kazimiero Puodžiūno-Titnago šimtmetis

Kazys Puodžiūnas-Titnagas (1917–1951) buvo paskutinis Didžiosios Kovos apygardos (DKA) B rinktinės vadas. Šias pareigas éjo nuo 1949 metų gruodžio 30-osios iki 1950 metų lapkričio 25 dienos, kai bendražygiu išrinktas po Alfonso Morkūno-Plienio (1908–1949) ir štabo viršininko Prano Grigo-Genelio (1922–1949) žūties Juodkiškių kaime, Žemaitkiemio valsčiuje, Ukmergės apskrityje. Siemet minime jo šimtasis gimimo metines. Manoma, kad tuo metu likę gyvi šio krašto partizanai ryšio su Karaliaus Mindaugo srities vadovybe neturéjo, tad oficialaus patvirtinimo iš šios organizacijos nebuvo, kaip ir žinių apie likusių kovotojus ir jų organizacijos struktūras. Todél dar esant organizuotam pasipriešinimui, srities vadovybés įsakymu 1950 metų lapkričio 25 dieną DKA kaip organizacija panaikinama.

Kaip žinome, DKA priklausé dabartinio rajono pietrytinéje dalyje 1944 metų pabaigoje susikûrusi savarankiška Balnkiečių rinktiné. Ji veiké Ukmergės apskritys Balninkų, Želvos, Šešuolių, Kavarsko, Kurklių, Pabaisko, Žemaitkiemio valsčiuose. Jai vadovo Balninkų mokyklos mokytojas Juozapas Šibaile-Diedukas ir iš Žemaitkiemio valsčiaus Juodžiūnų kaimo kilęs vyr. puskarininkis Alfonsas Morkūnas-Plienas. Rinktinei priklausé apie 500 partizanų. 1945 metų gruodžio 1 dieną Balninkų rinktiné prisijungé prie DKA ir tapo jos B rinktine.

Kazimieras Puodžiūnas gimé Vederų kaime, Želvos valsčiuje. Deja, kaimas šiandien beveik išnykës... Iki tapo partizanu, Kazimieras dirbo tévo Adomo ūkyje, tarnavo Lietuvos kariuomenéje, buvo puskarininkis. Partizanavo nuo 1944 metų vasaros. Dešimt metų už Kazimierą jaunesnis jo brolis Povilas tuo metu mokësi Panevéžio mokytojų seminarijoje. Po metų jis prisijungé prie brolio, turéjo Žeruolio slapyvardį. Tačiau neišlaiké įtampas, agento „Ramojaus“ išduotas, buvo suimtas ir sutiko su priešu bendradarbiauti...

Žinoma, kad Alfonsas Morkūnas-Plienas, tapës DKA B rinktinės vadu, 1946 metų balandžio 30 dieną partizanus pagal veikimo zonas suskirsté i tris

batalionus. Trečiasis veiké Balninkų, Kurklių, Želvos valsčiuose, jam vadovo patyrës karys Titnagas. Batalione buvo Vilniaus Karaliaus-Viržio, Stasio Roko-Beržo ir Stasio Narušio-Skilutuvu vadovaujamos kuopos.

1950-uosius praleido Žardinių miške, Molétų rajone, kartu su kuopos vadu Stasiu Roku-Beržu, gimusiu 1927 metais, A. Širvinsku-Salmu, gimusiu 1915 metais, savo adjutantu V. Rinkunu-Vétra, gimusiu 1925 metais. Turéjo kelis rysininkus: 60-metį Antaną Čerešką, gyvenusį Magulos kaime, ir 20-meštę Jadvą Rinkūnaitę iš Daubariškių.

Po Plienio žūties MGB jau buvo maniusi, kad B rinktiné sunaikinta, nes formaliai neegzistavo nuo 1950 metų lapkričio 25 dienos, tačiau sužinoję apie Titnago pastangas kovą testi, émë jí dar labiau persekioti. Buvo suformuota naujas DKA šstabas, kurio nariais tapo Alfonsas Purlys-Ožys iš Skrepetiškio kaimo, Želvos valsčiaus, véliau jis paskirtas apygardos štabo viršininku, Mykolas Paškevičius-Gylis iš Kazokiškio kaimo, Želvos valsčiaus, vadovo ūkio skyriui, Jurgis Šinkūnas-Žalvarinis iš Bastūnų kaimo, Žemaitkiemio valsčiaus, buvo informaciniu skyriaus viršininkas, spaudos ir informacijos skyrius buvo pavestas Povilui Puodžiūnui-Žeruoliui iš Vederų kaimo. Vytautas Strazdas iš Žemaitkiemio kaimo, Pabaisko valsčiaus, buvo paskirtas štabo sekretoriumi.

K. Puodžiūnas-Titnagas oficialiai neveikiančią, tačiau bandančią vél organizuotis apygardą padalijo i dvi rinktines ir penkis rajonus. Pirmosios rinktinės vadu paskyré Praną Kiaušinį-Kiaunę, gimusį 1923 metais, iš Petraišių kaimo, Kavarsko valsčiaus, daugiau formaliai, nes tame krašte kovojo buvo likę nedaug, jie slapstési pavieniui. Antrajā rinktinę sudaré jau minéti partizanai, veiké kartu su Titnagu.

1951 metų rugsejo 26 dieną Molétų rajono Ažumakių miške prie Juodikés kaimo (dabar – Molétų rajonas) MGB vidaus apsaugos būrio kareiviu ir MGB Molétų rajonos skyriaus stribų grupé vykdé karinę operaciją prieš Didžiosios Kovos apygardos Brinktinės partizanus. Šukuojant mišką buvo aptiktai keturi parti-

zanai. Kilus susišaudymui žuvo rinktinės vadai Kazys Puodžiūnas-Titnagas, kuopos vadai Pranas Kiaušinis-Kiauné, grupės vadai Rapolas Purlys-Slapūnas ir partizanas Vincas Miškinis-Vienuolis. Žuvusių partizanų palai-kai buvo atvežti i Želvos miestelį ir užkasti jo žvyrdubobėse.

Daug gausėnėms kariuomenės pajégoms šis mūsis nebuvò lengvas: nuo par-tizanų kulkų žuvo Molétų garnizono eilinis Ivanas Baklašinas, o komandos vadasi. leitenantas Borisas Markovas buvo sužeistas. Partizanų stovykloje rasta automatas, du karabinai, rankinis kulkos-vaidis, trys pistoletai ir 174 šoviniai.

Titnago bendražygiai, tuo metu nebu-ve stovykloje Stasys Rokas-Beržas ir Sta-sys Rimkūnas-Jazminas, liko gyvi, jie žu-vo 1952 metų balandžio 28 dieną.

K. Puodžiūnas-Titnagis, 1948 metai

K. Puodžiūno-Titnago partizanai ir rėmėja Uršulė Latvytė-Širvinskienė. Vadas sédia trečias iš kairės. Apie 1948 metai

žvyro karjeras Želvoje, kur buvo užkasami partizanai, 1991 metais vietus klebono Petro Avižienio iniciatyva buvo sutvarkytas, pastatytas paminklas (autorius Henrikas Silgalis): ant keturių kolonų paguldytas baltas

kryžius, kolonose iškaltos 73 žuvusiųjų pavardés, nors LGGRTC duomenimis, čia užkasti 86 partizanų kūnai. Ten amžiną ramybę rado ir K. Puodžiūnas-Titnagis.

Stanislovas ABROMAVIČIUS

Kai nuo mažens skiepijama meilé tévynei

Palangoje gyvenančiam ir aštuntą dešimtį ipusējusiam buvusiam mažajam Sibiro tremtiniui Petru Neverauskui geru darbų ir veiklos gali pavydëti daug jaunesni likimo draugai. Jis – Palangos jūros šaulių 6 kuopos būrio vadasis, jo tévelis Antanas Neverauskas (1902–1971) buvo 1923 metų sausio 15 dienos Klaipédos sukiliu dalyvis, kavalieristas. Tada mûsyje už uostamiestį buvo sunkiai sužeistas.

Šiandien Petras Neverauskas didžiuojasi savo šeima, žmona Rūta. Duktė Rita Nausédienė, sūnus Arūnas ir Audrius padovanojo senoliui Petru keturis vaikaičius. Vyras džiaugiasi, kad visi jie neabejingo garbingai Lietuvos istorijai. Dalyvaudamas susitiki muose su moksleiviais, jis mato, kad jaunoji karta dar daug ko nežino apie tremtinių kančias, patirtus pažemini-

mus, iškentétą badą ir didelį skausmą, netekus tévynės.

Neseniai palangiškiai atsisveikino su 1924 metais gimusia buvusia tremtine mokytoja Irena Stonkiene. 1949 metais jà su vyru išvežè i Sibirą. Ištremme todél, kad jos darbštùs tévai turéjo ūki, o svarbiausia, kad jos vyro brolis Kazys, bûdamas Lietuvos partizanu (slapyvardžiu Simas), kovojo su sovietų okupantais ir žuvo. Moteris gerai prisimena tremtyje praleistus devynerius metus Krasnojarsko krašte, Sajano kalnuose, kur, kaip daugelis lietuvių, dirbo miškuose. Tremtyje gimé visi jù vaikai: sūnus ir dvi dukros. Jiems motina įdiegé didelę meilę gimtajam kraštui, išmoké doros ir garbës supratimo. Kai mokytoja su šeima grëžo i Lietuvą, jai mokytojauti neleido. Moteris tai skaudžiai išgyveno, baigé prekybos

technikumą. Petras Neverauskas pasa-kojo, kad atsisveikinimo su Irena proga paraše eiléraštį apie šios lietuvalitės tremtij, kai likimas siunté jai sunkius iš-bandymus, reikéjo bûti tvirtai ir tikéti, kad dar pamatys savo gimtają šalį...

Kažkada Irena Stonkiénė susirūpiniusi kalbėjo, kad kovomis už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę mažai démesio skiriamas mûsų mokyklose. Mažokai jaunimo apsilanko ir Palangos tremties ir rezistencijos muziejuje. Nebent po grupelę moksleivių atsiveda kai kurių pedagogai. Tačiau to démesio turé-tu bûti žymiai daugiau, kad mûsų tau-tos patriotai ilgainiui nenuveitų užmarštin. „Turékime vilties, kad to nejvyks“, – saké buvusi tremtiné.

Petras Neverauskas renka ir parti-zaninės kovos pamaryje istoriją, prisi-deda prie partizanų kovų atminties iš-

saugojimo. Viena jù iš netolimo Rieta-vo rajono.

1944 metais okupavus sovietams Lietuvą, kovon Šilalés rajone susibûrė Kestučio apygardos Butigeidžio rinktinės Šalnos tévünijos partizanai. Patyré nesékmių, 1951-ųjų rudenį Lukšto bûrio partizanai nutaré pakeisti dislo-kacijos vietą ir pasitraukti i saugesnes, miškingas Girénų kaimo apylinkes. Šil-lų-Girénų (dabar – Rietavo rajonas) eglynouose partizanai iširengé erdvia, gana sausą ir jaukią žeminię, kuri ilgus metus glaudé Jono Kantros-Rûtenio, Lukšto bûrio partizanus. Junginj suda-ré du bûriai, antram vadovavo Algirdas Liatukas-Vasaris. Rûteniui žuvus, Lukšto bûriu vadovavo Simonas Budreckis-Algirdas. Véliau šios apylinkës priskirtos Rietavui.

(keliamas i 7 psl.)

Prisimenant signatara Balį Gajauską

Su Baliu Gajausku mane likimas suvedė 1989 metų rudenį. Kas aš tokia? Augau tremtinių šeimoje, kurioje tėvai, priešingai, negu daugelio mano bendramžių, ne slėpė, kas vyko Lietuvoje prieš mums gimstant, o kaip tik daug pasakojo apie buvusius įvykius: kaip atėjo sovietai, kaip jau 1941-aisiais skubėjo ištremti visą mūsų intelligentijos žiedą, kaip žiauriai kankino ir nužudė daugybę žmonių Pravieniškėse, Rainių miškelyje, Panevėžyje ir kitur. Ir apie tremties golgotą daug pasakojo. Aš pati gimiau Sibire. Visai dar mažai tėvai parsiše į Lietuvą, grįždami su keliais ryšulėliais rankose ir trimis vaikais. Skurdo mūsų šeima Sibire, dar į didesnį skurdą pasinėrė Lietuvoje.

Mūsų šeimoje kas vakarą buvo klaušomasi radijo laidų iš Amerikos ir iš Vatikano. „Glušintuvai“ nepajégė uždusinti informacijos iš Vakarų, todėl žinojome apie KGB represijas nepaklusnių lietuvių atžvilgiu, apie Katalikių Bažnyčios Kroniką, apie į lagerius tebesiunciamus žmones. Puikiai žinojome, kad Balys Gajauskas yra vienas iš drąsiausiuju, atvirai stoju sių į kovą prieš sovietinę sistemą. Jo vardą dažnai kartodavo laisvojo pasaulio radio stotys. Kai 1988 metų vėlį rudenį, po buvusių politinių kalinių Algimanto Andreikos ir Petro Cidziko įvykdystos bado akcijos prie Vilniaus katedros, B. Gajauskas pagaliau buvo išlaisvintas ir grįžo į Lietuvą, mes, gyvenusieji Lietuvos provincijoje, matėme per televiziją trumpą, bet jaudinantį reportažą apie jo sutikimą berods Kaune. O gal Vilniuje? Ne tai svarbu. Svarbiau, kad didvyris pagaliau grįžo. Deja, daugiau apie jį niekas nieko nebepasakojo: nei laikraščiuose, nei per televiziją.

Aktyvi veikla Sajūdyje

Tais audringais Atgimimo metais gyvenau Plungėje ir aktyviai darbavausi Sajūdyje, buvau Sajūdžio tarybos narė. Turėjau dvi itin dideles bendramintes ir bendražygės – bibliotekininkę Zitą Paulauskaitę ir mokytoją Vidą Turskytę. Mūsų pažiūros visais klausimais vieniskai sutapdavo. Visos buvome iš šei-

mų, nukentėjusiu nuo Stalino režimo. Kaip ir mano šeimoje, mano draugui tėvai taip pat savo vaikams atvirai pasakojo apie krauju upelius pokaryje, bado mirčis sovietų lageriuose. Z. Paulauskaitės tėvas buvo partizanų rėmėjas, tardytas ir muštas KGB rūsiuose, anksti miręs. Vidos tėvas Vytautas Turskis buvo perėjęs gulago kančią pragara – Džezkazgano lagerio sukilimo dalyvis, vėliau sukaustytas grandinėmis ir pasmerktas myriop, bet perstebuklą išlikęs gyvas. Grįžusi į Tėvynę tarsi šunijų lauk iš Lietuvos, neleido gyventi su šeima, turėjo kurį laiką darbo ir duonos ieškotis Kaliningradu pervadintame Karaliaučiuje.

Mums, tokio likimo žmonių dukroms, Nepriklausomybės reikėjo kaip deguonies. Todėl buvome drąsios ir nekvailos – greit atpažindavome įtartinus „sajūdininkus“, kurie gudriais būdais bandė paveikti Plungės Sajūdžio aktyviausius žmones. KGB pasiuntinių aktyvumas ypač susitirpėjo rengiantis rinkimams į tuometę dar LSSR Aukščiausiąją tarybą, kuri, kaip mes šventai tikėjome, ir turės paskelbt Lietuvos Nepriklausomybę. Puikiai supratome, kaip svarbu, kad tą lemiamą akimirką mūsų išrinktu rinkos nesudrebėtū balsuojančių „Už“.

Jau nuo pat 1989 metų rudenis į Sajūdžio Plungės tarybą pradėjo veržtis įvairaus plauko, ūgio, svorio ir margu biografijų veikėjai, siūlydami savo kandidatūras „nuo Sajūdžio“. Iš pačių Plungės sajūdininkų nebuvo taip narsiai besiveržiančių, nes, sugebėjė atskiratyt netikrų vedlių, Plungės tarybą sudarėme idealistai, kuriems pirmiausia rūpėjo ne savo pačių asmeninė garbė ir karjera, o kaip Lietuvai būtų geriausia. Todėl iš tų besisiūliusiu karjeristų ir KGB slapta siunčiamu „kandidatų“ tik pasišaipydavome, né vieno neketinome kelti „nuo Sajūdžio“.

Pažintis su Baliu Gajausku

1989 metų vėlį rudenį Plungės tremtinių klubas mane ir Vidą Turskytę delegavo į Baltijos šalių politinių kalinių ir tremtinių kongresą Rygoje. Sužinojome, kad Jame dalyvaus ir legendinis rezistentas Balys Gajauskas.

Kongresas vyko Latvijos radio ir televizijos rūmuose. Buvo sutikti svečingai. Laisvės kovotojų kalbos buvo jaudinančios ir drąsios. Mudvieni su Vida labiausiai rūpėjo pamatyti iš arti B. Gajauską. Pamatėme, labai atidžiai išklausėme jo kalbos – nebuvo liepsninga, bet turininga – kiekvienas sakinyss prasmingas, kiekviena mintis taikli ir tiksliai. Likom sužavėtos kuklios laiksenos, ramiu ir santūriu žmogumi. Atrodė paprastas, bet sykiu ir ypatingas. Per pertraukas sekiojome iš paskos, bet prieiti ir pakalbinti nedrįsime. Buvo jauniausios kongreso dalyvės, nesijautėme svarbios ir turinčios ką labai įdomaus

pasakyti tiems oriems, gyvenimo neįgandų užgrūdintiems didvyriams...

Namų link iki Šiaulių mus pavežti savo autobusu pasisiūlė kauniečiai. Tuo pačiu autobusu važiavo ir B. Gajauskas. Žvelgėme promurziną autobusolangą pilkus irūkanotus pakelės peizažus (žiema tąsyk buvo beveik be sniego), apėmė liūdesys ir graudulys. Pabuvoję tarp drąsių žmonių, kurie pokariu gynė Tėvynę ir vėliau išgyveno lagerių pragarus, mastėme, kiek daug Lietuva prarado, kai štai tokiai puikių, tikrų vyrų beliko sauvelė, o dauguma buvo išžudyti...

Kaip tik tokias susimąsciusias mus autobuse ir užkalbino Balys Gajauskas. Pasikalbėjome apie kongreso įspūdžius, papasakojome, kaip veikia Plungėje Sajūdis. Jis paliko labai malonaus ir gilaus žmogaus įspūdį. Abi su Vida nuspindėme – štai šis žmogus turi būti mūsų kandidatas įaukščiausiajā valdžią, kuri paskelbs Lietuvos Nepriklausomybę!

Siūlome kandidatu į AT

Kitą dieną savo idėją išdėstėme posėdžiauti susirinkusiai Sajūdžio Plungės tarybai. Tarybos nariai pritarė, tik suabejojome, ar nebus Balys Gajauskas jau iškeltas kandidatu į AT kurioje nors didmiesčių rinkimų apygardoję? Paskambinome į Kauną, susižinome telefono numerį, paskambinome ir pačiam B. Gajauskui. Jis sutiko balotiruotis pas mus. Visi labai apsidžiaugėme, nes geresnio kandidato nebuvo galima ir tikėtis – rinksime žmogų, kuris né dienos nepaklusno komunistiniam režimui, jis tikrai mūsų neapvils ir neišduos.

Veikėme demokratiškai, todėl Sajūdžio tarybos pasiūlymą turėjome paskelbt iš plačiajai visuomenei. Į Plungės kultūros namus sukvietėme Plungės rajono gyventojus svarstyti Sajūdžio kandidato į Aukščiausiąją tarybą personalijos. Susirinko pilna salė, apie 400 žmonių. Kai pristatėme Balio Gajausko kandidatūrą ir pakvietėme balsuoti, salė užte suūžę, kėlė rankas ir skandavo: „Už, už, už“! Taigi mūsų pasiūlytai kandidatūrai buvo vieningai pritarta. Bet juk iš ši Sajūdžio kviestą pasitarimą atėjo daugiausia Sajūdžio rėmėjai, buvusieji politiniai kaliniai ir tremtiniai. Supratome, kad per anksti džiaugtis, laukė įtempta kova.

Rinkimų kampanija nebuvo lengva. Sajūdis kėlė tikslus, atliepusius daugelio žmonių viltis, bet – ne visų. Ižūliai meluoja, kas tvirtina, kad VISI norėjo Lietuvos laisvės. Ne visi. Buvo tokiai, kuriems „prie rusu“ gyventi buvo labai gera ir sotu. Svarbiausia – sotu, o ir vienos kitos juslės patenkintos...

Pradėjo keliauti į Sajūdžio būstinę ir mus „švesti“ įvairūs pasiuntiniai, žinovai ir patarėjai. Visaip stengėsi paveikti, kad atsisakyti B. Gajausko kandidatūros – geruoju ir grasinimais, gąsdinimais, mūsų pačių šmeižtais ir pajuokimais. Gal kai kuriuos žmones ir būtų pasisekę paveikti, bet mūsų trijų pašelusių moteriškių – ne. Mes émėmės vadovauti šio nepaprasto žmogaus rinkimų kampanijai. Kaimuose ir miesteliuose į susitikimus žmonės rinkdavosi gausiai, ypatingai šiltai sutikdavo savo likimo brolių buvusieji politiniai kaliniai ir tremtiniai.

Teisingumas triumfavo

Rinkimų diena buvo nerami, o balsų skaičiavimo naktis – dar neramėnė. Širdis jautė, o ir Sajūdžio stebėtojai iš apylinkių pranešdavo, kad pastebi keistų veikėjų keistus veiksmus. Pagaliau balsai suskaičiuoti. Rinkimų apygardos komisijos pirmininkė pareiškė, jog balsų persvarą turi komunistų kandidatas. Savo ausimis negalėjome patikėti, reikalavome dar kartą peržiūrėti kelių įtarimus kėlusiu apylinkių balsavimo bialetenius. Ypač nustebino Plungės miesto Senamiesčio rinkimų apylinkė: beveik visus jos gyventojus, senose trobelėse gyvenančius senuosius plungiškius - represuotus, kankintus, badu marintus ir vargais negalais iš sibirų sugrižusius - ne tik veidais, bet ir vardais bei pavardėmis pažinojome, ir kas jau kas, bet šios miesto dalies gyventojai, buvome tvirtai įsitikinę, tiki rai balsuos už gulagų kankinį. Pasirodo, ne! Rinkimų rezultatų protokolas rodė, kad už B. Gajauską balsavo menkas skaičius, kiti bialeteniai – sugadinti. Griežtai pareikalavome peržiūrėti visus iki vieno Senamiesčio apylinkės balsavimo bialetenius. Rinkimų apygardos pirmininkė iš pradžių labai spyriojosi, bet paskui sutiko. Paaiškėjo, kad toje apylinkėje beveik visi rinkėjai kaip tik už B. Gajauską balsavo, tik kažkas paskui, matyt, balsus skaičiuojant, vienodos spalvos tušinukais bialetenius subraukė ir nukeliau jie į suagintųjų krūvelę...

Mūsų protestas buvo audringas. Apygardos komisija tuomet nuspindė visos Senamiesčio apylinkės balsavimo rezultatus anuliuoti.

Tą pačią naktį buvęs Karagandos lajerių politinis kalinas Jonas Buitkus save senuteliu vis gėstanciu ir sunkiai iš naujo užvedamu „Žigiliu“ vežė į Vilnių, į Centrinę rinkimų komisiją. Mes įteikėme protestą. Komisija išėjo pasitarti. Ilgokai laukėme. Atėjės pirmininkas pranešė, jog ivertinę aplinkybes ir faktus, jie nuspindė, jog rinkimus laimėjo Sajūdžio kandidatas Balys Gajauskas.

Mūsų džiaugsmui nebuvo ribų. Po-sėdis vyko Aukščiausiosios Tarybos (dabar – Seimo) rūmuose, antrajame aukšte. Tučtuojau nusileidome laiptais žemyn. Erdviame tuščiame vestibiulyje sėdėjo vienišas žmogus – Balys Gajauskas, kovai už Lietuvą paaukojęs gražiausius savo gyvenimo 37-erius metus. Asmenybė, kurios išrinkimo į valdžią taip bijojo tie, kurie neseniai siuntė lietuvius į mirtį, į kalėjimus, į lagerius ir į tremtį. Teisybė pagaliau triumfavo!

Savo deputatu nenusivylėme

Pirmieji Nepriklausomybės metai... Kai pradėjo irti kolchozai, žmonės plūdo į Plungės Sajūdžio tarybą su skundais, kad komunistinė nomenklatura vagia pati vertingiausią turtą – techniką, geriausius gyvulius. Kas gi liks eiliniams vargo jungą tempusiem kolūkiečiams? Sajūdžio Plungės tarybos pirmininkas Antanas Lapukas, kartu su bendražygiais vykdavo į kaimus tikrinti faktų, telkti žmones ir drąsinti patiemis ginti kol kas dar bendrą turtą.

(keliamo į 8 psl.)

2017 m. spalio 13 d.

Kai nuo mažens skiepijama meilė tėvynei

(atkelta iš 5 psl.)

1952 metų vasario 16-ąją jie surengė žeminėje šios datos paminėjimą. Nors ryšininkų, aplinkinių gyventojų saugomi, bet suaktyvėjus agentams, partizanai jau ruošesi aplieisti žeminę. Nesėjo, nes vasario 18-ąją agentas „Pušis“ atvedė čekistus. Žeminėje apsuptyti partizanai gynési, stengési prasiveržti. Iš buvusių 13 kovotojų septyni žuvo ar buvo mirtinai sužeisti, tarp jų Konstancijos Žiliénė-Juodakė, Juozas Matutis-Laimutis, Juozas Vitkus-Aidas, Alfonsas Pūdžemis-Arimantas. A. Liutukas-Vassaris buvo sunkiai sužeistas. Draugai norėjo jį nešti, bet Algirdas įsakė jiems trauktis, o pats susisprogdino. Pranas Kromelys-Silas sunkiai sužeis-

tas mirė po kelių dienų.

Ši slėptuvė pirmą kartą atkurta 1996 metais. 2007 metais ji dar kartą sutvirtinta partizanų Poškų sūnaus Vinco Jurgaičio, Laukuvos gimnazijos direktoriaus, iniciatyva. Bet laikui bégant ji sunyko. 2013 metais, išlūžus slėptuvės stogui, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos Šilalės ir Rietavo filialų bei Šilalės ir Rietavo savivaldybių pastangomis ji buvo atstatyta, pastatytas naujas kryžius. Taip pat talkino Krašto apsaugos savanorių pajėgų Žemaičių apygardos 3-iosios rinktinės Šilalės ir Plungės kariai savanoriai. 2017 metų balandį žeminė buvo piktavališkai sudeginta.

Rugsėjo viduryje ji atstatyta jautrečią kartą. Šilų-Girėnų miš-

ke buvo pagerbtai žuvę partizanai ir pašventinti žeminė. Minėjime dalyvavo ir būrys kariškių bei Palangos atstovai – Petras Neverauskas ir 6-osios kuopos jūros šauliai bei tremtiniai.

„Pokario partizanų kova nebuvė beprasmė, – sako Petras Neverauskas. – Lietuvių tauta išliko, kaip ir mūsų tikėjimas, kaba, tradicijos. Už tai reikia dėkoti laisvės kovotojams, kurie priešinosi okupacijai dešimtį metų, dvidešimt tūkstančiu jaunu žmonių paaukojo savo gyvybes. Tai buvo prieškarinėje Lietuvoje užaugusi žmonių karta, gyvenusi aplinkoje, kurioje buvo nuo mažens skiepijama meilė tėvynėi, tautai.“

Stanislovas ABROMAVIČIUS

Skelbimai

Spalio 15 d. (sekmadienį) 14 val. LPKTS Alytaus filialas kviečia į Šaulių namuose (S.Dariaus ir S. Girėno g. 10, Alytuje) rengiamą popietę artėjančio Lietuvos Neprikalnomybės 100-mečio proga. Dalyvaus LPKTS Ukmergės filialo choras „Tremtinys“, Alytaus senorų ansamblis „Romansas“, šokių kolektyvas „Senorų ritmas“, Alytaus filialo choras „Atmintis“, Adolfo Ramanausko-Vanago gimnazijos moksleiviai.

Informacija tel. 8 694 07641.

Spalio 17 d. (antradienį) 11 val. rengiamas Lietuvos politinių kalinių sajungos Kauno skyriaus ataskaitinis rinkiminis susirinkimas, LPKS Kauno skyriaus patalpose (Laisvės al. 39).

Kviečiame dalyvauti skyriaus narius ir rėmėjus.

Spalio 21 d. (šeštadienį) 11 val. LPKTS buveinėje (Laisvės al. 39, Kaune) įvyks 9.30 val. LPKTS valdybos posėdis, 10.30 val. TS-LKD PKTF valdybos posėdis, 12 val. LPKTS tarybos posėdis.

Valdybų ir tarybos narius kviečiame dalyvauti.

LPKTS salėje (Laisvės al. 39, Kaune) eksponuojama Raimundo Kazilionio fotografijos darbų paroda „Dainavos apygardos partizanų atminimo ženkli“ iš Vytauto Kazilionio asmeninės kolekcijos. Kviečiame apsilankytis.

Spalio 21 d. (šeštadienį) 11 val. Šilutės seniūnijos salėje (Lietuvininkų g. 17) įvyks LPKTS Šilutės filialo ataskaitinis rinkiminis susirinkimas. Sajungos narių dalyvavimas būtinas. Su savimi turėti tremtinio pažymėjimą. Bus galima sumokėti nario mokesčių, užsi-prenumeruoti „Tremtinį“. Koncertuos LPKTS Šilutės filialo choras „Pamario aidas“, Meno mokyklos moksleiviai.

Užjaučiame

Nuoširdžiai užjaučiame buvusį Irkutsko sr. Nukutsko r. tremtinį Adolfą Gasiūną ir artimuosis dėl sesers Irenos mirties.

LPKTS Rokiškio filialas

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“

Prenumerata priimama bet kuriame „Lietuvos pašto“, „Pay Post“

skyriuje, per „Lietuvos pašto“ laiškininką, paskambinus informacijos tel. 8 700 55 400, internetu www.prenumeruok.lt.

Laikraštis išeina 4 kartus per mėnesį.

Prenumeratos indeksas 0117. Kaina:

1 mėn. – 2,45 Eur.

Ilsėkitės ramybėje

Janina Apanavičiūtė-Kuodaitienė
1934–2017

Gimė Joniškio r. Žeimelio k. 1945 m. šeimą ištrėmė į Krasnojarsko kr. Sovetsko r. Į Lietuvą grįžo 1958 m. Baigusi medicinos institutą, dirbo gydytoja Jurbarko ligoninėje. Ištekėjo, užaugino sūnų ir dukterį. Buvo darbštė, mylanti savo darbą. Aktyviai su šeima dalyvavo LPKTS veikloje. Palaidota Jurbarko kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame vaikus ir vaikaičius.

LPKTS Jurbarko filialas

Juana Matuliauskaitė-Čerškuvienė
1942–2017

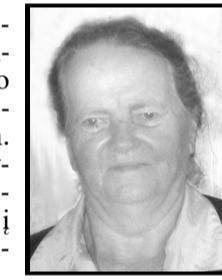
Gimė Anykščių r. Ramoškanų k. ūkininkų šeimoje. Tėvas 1944 m. buvo areštuotas ir išvežtas į Sibirą. Brolis, partizanas, žuvo 1951 m. 1949 m. Juana su likusiais šeimos nariais ištrėmta į Irkutsko sr. Zalarinsko r. 1960 m. grįžo į Lietuvą, gyveno gimtajame kaime. Baigė vidurinę mokyklą. Sukūrė šeimą su to paties likimo draugu – tremtiniu Andriumi Čerškumi. Persikėlė gyventi į Naujuosius Elmininkus. Ten susilaikė sūnėlio ir dukters. Su vyru aktyviai dalyvavo LPKTS veikloje.

Palaidota Anykščių miesto kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame dukterį, vaikaičius ir artimuosius.

LPKTS Anykščių filialas

Zita Raštutytė
1934–2017

Gimė Šilalės r. Gvaldų k. daugiaavaikėje ūkininkų šeimoje. Būdama 16 metų su šeima ištrėmta į Biržiškėnų sr. Chabarovsko kr. Žiemą dirbo miško darbus, vasarą – prie plento tiesimo, vėliau – siuvinė. Į Lietuvą, Šilutės r., grįžo 1958 m. Šilutėje sunkiai dirbo lentpjūvėje. Vėliau apsigyveno Palangoje. Dirbo vaistinėje, komunaliniamė ūkyje, gėlininke. Nuo 1991 m. išsijungė į LPKTS Palangos filialo veiklą. Buvo aktyvi, pa-reiginga, visų mylima ir gerbiamā.

Palaidota Palangos kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame sūnėnā Virginiją, jo žmoną Dalytę ir artimuosius.

LPKTS Palangos filialas

Sigitas Kvietkauskas
1927–2017

Gimė Marijampolės aps. Liubavo valsč. Skaisčių k. ūkininkų šeimoje. 18-metis išsijungė į antisovietinių pasipriešinimo judėjimą. Tėvų sodyboje išrengė partizanų bunkerį. Buvo partizanų rėmėjas, vėliau tapo Tauro apygardos Vytauto rinktinės 4 kuopos 3 būrio partizanų ryšininku ir žvalgų, slapyvardžiu Ūkininkas. Buvo vienos išsimintiniausų pasipriešinimo operacijų – partizano J. Lukšos-Daumanto Lietuvos–Lenkijos sienos perėjimo 1947 m. liudininkas ir dalyvis. Vėliau enkavedistų suimtas. Kalėjo Lukšių kalėjime, po to 8 metus Sibiro lageriuose ir tremtyje. Ten susitiko savo gyvenimo draugę Aldoną Rupeikaitę, su kuria 1956 m. susituokė. 1957 m. grįžo į Lietuvą. Dirbo Kauno r. melioracijoje. 1962 m. išsidarbino Kauno staklių gamykloje elektriku, ten dirbo daugiau nei 40 metų. Užaugino dvi dukteris, sulaukė keturių vaikaičių ir vieno provaikaičio. Prasidėjus Atgimimui aktyviai išsiliejo į visuomeninę veiklą. Kartu su LLKS bendražygiais dalyvavo jamzinant Laisvės kovotojų atminimą. Buvo mylinis vyras, rūpestingas tėvas, labai sumanus, darbštus, gerbias mas. Vi-siemis visada ištiesdavo pagalbos ranką. Apdovanotas LPKTS žymenyti „Už nuopelnus Lietuvai“, „Pasipriešinimo dalyvio kryžiumi“, Kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu bei Vyčio Kryžiaus ordino medaliu.

Palaidotas Kauno Eigulių kapinėse.

Liūdi artimieji

ISSN 2029-509X

Tremtinys

Leidėjas Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajunga

www.lpkts.lt

Redaktorė Jolita Navickienė
Redakcija: Audronė Kaminskienė, Vesta Milerienė

Adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas,

Tel. (8 37) 323 204

E-mail: tremtinys.redakcija@gmail.com

Imones kodas 300032645

Ats. sąsk. Nr. LT18 7044 0600 0425 8365, AB „SEB“ bankas

Spausdino spaustuvė
UAB „Morkūnas ir Ko“,
Draugystės g. 17, Kaunas

2 spaudos lankai
Tiražas 1780 egz.

Projektus „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekčių atspindžiai“ ir „Istorijabe, baltų dėmių“ remia

**SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĒMIMO
FONDAS**

Graudžios svetimų namų ašaros

Novelės

Žmogaus išgyvenimų laikas nenumarina. Atmintyje viskas lieka. Širdies ritme atsikartoja. Kibirkščiuoja prisiiminimų ugnimi. Imk ir netycia prie jos prisiliesk. Ir kas žino, gal tik todėl gyvenimas žemėje tēsiasi.

Vachšo slėnis

Kelias savaites visus vežė prekiniais vagonais. Išlaipino ant geltono įkaitusio smėlio, šalia geležinkelio platformos. Virš galvų kaitino svetima balta saulė. Virpančiame ore, tarsi pro rūką galima buvo ižvelgti sniegu padengtas melsvas kalnų viršūnes.

Žmones pirmyn gynė tarsi galvijų bandą, grasinančiai mojuodami naganais ir remdami į nugaras šautuvus. O niekas ir nesiruošė bėgti nuo uniformuotų prižiūrėtojų su raudonomis žvaigždėmis žaliose beretėse. Iš kai kurių vagonų išnešdavo mirusiuosius. Girdėjosi raudos, tyliai malda, prakeiksmai.

Visus skirstė pagal profesijas. Vyrus atskyrė nuo moterų ir mažų vaikų. Rinkogrupėmis. Surašinėjo pavardėmis. Toliau pėsciomis. Su nešliaisiais, permestais per pečius, ilgomis eilėmis, po šautuvų buožėmis vedė laukinių kalnų link.

Jei aplink kiek ir matėsi žolės, tai ji visa buvo karštos pietų saulės išdeginta. Girdėjosi išsigandusių vaikų verkimas. Prašymai gerti. Bet vandens niekur nebubo.

Taip prasidėjo lietuvių tremtinių gyvenimas sovietinio Tadžikistano Vachšo slėnyje. Vergišku darbu, graudžiomis ašaromis ir net krauju, mirtimis ir tūkstančiais kapų virto baltos medvilnės plantacijos.

Jonukas

Su broliu laikėmės įsikibė mamos suknėlės, glaudėmės prie jos kojų. O mama rankomis, tarsi mielais ir stip-

riais sparnais, stengėsi mūsų nepaleisti, glaudė prie savęs. Moterų su vaikais grupėje, „enkavedistų“ lydini, keliavome per smėlynus.

Priartėjome prie tamsių kalnų, už kurių tik ką nusileido saulė. Ir tuo metu virš mūsų galvų praskrido būrelis kregždučių. Tai buvo netikėta, ir mama persižegnojo. Tyliai pratare: „Regite, Dievas mūsų nepamiršo ir nesvarbu, kur būtume nublokšti, neapleis mūsų“.

Nuo tada mano širdyje išlikės šviesus mažo paukštelio reginys.

Mama sakė tiesą. Dievas išgirdo jos maldas ir neapleido mūsų. Jis padėjo mums grįžti namo. Ir tik todėl mes iškentėme žiaurius bandymus, nes gyvenome šviesia grįžimo gimtojon žemén viltimi.

Negrīžo tik mažasis Jonukas, mano jauniausasis brolis.

Mama pagimdė Jonuką tiesiog melodus grotuje. Gydytojų šalia nebubo. Kraujuodama, savo dantimis nukandoją su vaiku jungusią bambagyslę. Vandeniui nuprausė naujagimi, suvyniojoji į baltą drobulę, kurią jau gimdymo išvakarėse buvo pasiruošusi.

Daugelis gimdančiųjų mirdavo kartu su kūdikiais. Niekas gimdančioms negalėjo suteikti jokios, kad ir pačios paprasčiausios pagalbos. Ne ligoninės, nei gimdymo namų šalia nebubo. Mama vėliau man pasakojo, kad žmones vežė į negyvenamą dykumą, kad jie greičiau čia mirtų.

Gamtos apdovanota stiprybe, mama visas jėgas atidavė naujagimiui. Valgyti visai nebubo ko. Nebent tik kokio su druska verdamo valgomu žoliu viralo. Mama greitai pritrūko pieno. O Jonukas godžiai išsiurbavo į išdžiūvusių mamos krūti. Mamos ašaros krito ant krūtinės ir Jonukas nors jas nuciulpdavo.

Sulaukė Jonukas trejų metų. Kartą

su broliu pamatėme: apsiašarojusi mama balton drobulėn vynioja miegantį broliuką. Ji mums paaškino, kad Jonukas kietai užmigo ir pasiuntė mūs eiiti iš namų pasivaikščioti. Išėjome, bet pro plyšius jurtuje gerai matėsi.

Prie balton drobulėn suvynioto Jonuko priėjo tėvas, atsargiai nešulį per išmedžiaga iš jų dvi dalis suplysto tuščio maišo. Persimetės per kaklą diržą, nešulį su Jonuku pakélé ant rankų ir prispaudė prie krūtinės.

Mama labai labai verkė, bet tėvas neleido jai eiti kartu. Pasiémės kastuvą jis greitai išėjo. Ėjo prie žaliuojančių krūmelių už smėlio laukų. Grīžo tėvas jau vienas.

...Po daugelio metų su sūnumi ir dukra aplankiau tuos tolimuosius kraštus – Ujalų kaimą šiaurinėje Vachšo upės slėnio dalyje. Lietuvių kapinaičių jau nė ženklo nelikę. Visur baltuoja medvilnės laukai. Nusilaužiau vieną medvilnės šakelę. Gal toje vietoje ir buvo palaidotas mano brolis...

Šakelę su baltos vatos žiedu parsviežiau į Diktariškes. Įkasiau šalia žalių pušų šviesios ir tekios Šušvės pakrantėje, ten, kur gimiau, šalia mielių tėvų namų. Pienėmis nusagstytoje pievelėje, kur žengiau pirmuosius žingsnius į didžių pasauli.

Tėvai

Šalti buvo greito, grėsmingai triukšmingo Vachšo krantai. Tuščias buvo Vachšo slėnis. Smėlio plynės driekėsi iki pat kalnų. Kai kur, prie nedidelėlių pelkių, kyšojo nendrių stiebai. Tremtinis kaip papuolė sugrūdo į nendrines jurtas.

Alkio jausmas niekad neapleido. Niekad nepamiršiu – didžiausiu delikatesu buvo „žmichas“. Žalios dygios suspresuotos žolės, sieno ir nežinomų sē-

menų plytelės. Tai buvo ēdalas gyvuoliams. Mes, vaikai, akmenimis trupinome „žmichą“ mažais gabalėliais ir valgėme. Jei, aišku, tik pavykdavo gauti tokio „skanumyno“.

Vyrai dažnai buvo atskiriami nuo šeimų statybos darbams. O moterys nuo aušros iki aušros lygino saulės išdegintus smėlio laukus, ruošdamos juos medvilnės sodinimui. Nei traktorių, nei arklių nebuvo. Mūsų mamos pačios įsikabindavo į volus ir juos tempdavo. Kas tai?

Nustatytais atstumais buvo sustatyti ilgi gardai, sutvirtinti virvėmis. Gardų vienoje pusėje patiestas brezentinis paklotis. Tai taip vadinas „kuzovas“, kur pildavo smėlį. Kitoje pusėje į šį įrenginį įsikinkydavo mūsų mamos ir tempdavo juos vietoj arklių.

Taip pokario metais buvo ruošiami laukai medvilnės sodinimui sovietiniamame Tadžikistane. Kiekvieną dieną daug mirdavo badu, ypač tū, kurie tempdavo sunkiuosius gardus. Mūsų kolūkio, pavadinto Lermontovo vardu, parkaštyst greitai susiformavo kapinės, su išdygusiais vietiniams nesuprantamais mediniais kryžiais.

Laidotuvės būdavo kone kasdien. Prisimenu, kaip pro mūsų bakūžę žmonės tylėdami nešdavo iš plonų pilkų lentų sukaltus karstus. Lydinčių būdavo nedaug. Žmonės mirdavo dėl visiško išsekimo, nualinti alkio, nuvarginti sunkaus nuo aušros iki aušros nesibaigiančio darbo.

Tuomet aš nesupratau, iš kur žmonės rasdavo jégų, kad išgyventų nežmoniškose sąlygose. Išgyvendavo. Šviesiau būdavo širdyje, kai išgirdavai žmones dainuoant, po saulės laidos grįžtančius pas savo alkanus vaikus, višą dieną jų laukusius prie šaltų jurtų.

(Bus daugiau)
Eduardas MANOVAS

Prisimenant signatarą Balį Gajauską

(atkelta iš 6 psl.)

Tačiau reikėjo aukščiausios valdžios įsikišimo. Rajono prokuroras demonstratyviai skėčiojo rankomis – jis neva neturės įstatymo sutramdyti tą netvarką... Besikuriantys ūkininkai buvo diskriminuojami, jokios technikos žemei dirbtį neturėjo. Ir štai sulaukėme savo deputato Balio Gajausko pagalbos – buvo kreiptasi į tuometinį Prancūzijos prezidentą Fransua Miteraną, kuri jau daug anksčiau Tarptautinės Amnestijos organizacijos prancūzų grupė buvo atakavusi prašymais gelbėti iš sovietinių lagerių sąžinės belaisvių Balį Gajauską. Taigi Prancūzijos prezidentui lietuvis kovotojas jau buvo žinomas. F. Miteranas pavedė Prancūzijos Žemės ūkio ministerijai ir Žemės ūkio rūmams parengti ir įgyvendinti pažydzinę ūkininkų kooperacijos įdiegimo Lietuvoje programą, kuri per 10 metus ir buvo labai sėkmingai įgyvendinta Plungės rajone. Plungėje pasikeisdami nuolatos gyveno prancūzai konsultantai, kurie apmokė į keliolika kooperatyvų susibūrusius ūkininkus tvarkytī finansinę apskaitą, eksplloatuoti ir atnaujinti techniką... Siandien Žemaiti-

joje sėkmingai veikianti ūkininkų kooperatyvų bendrija „Pieno gėlė“ – tai ir prancūzų bei mūsų signataro Balio Gajausko nuopelnas.

Mūsų išrinktu deputatu nenusivylėme, atvirkšciai – jautėme jo nuoširdžią paramą visais klausimais. Tai vienas iš nedaugelio Nepriklausomybės Akto signatarų ir vėlesniojo Seimo narių, kuris tvirtai ir nuosekliai siekė realios liustracijos. Jam nepavyko, pats buvo pašalintas iš VSD departamento direktoriaus pareigų už tai, kad atleido iš darbo vadovaujančiose pozicijose vėl įsitaisiusius buvusius kadrinius KGB karininkus... Manau, istorija dar atskleis savo kai kuriuos labai miglotus puslapius. Palikime tai ateiciāi.

Patyrė daug neteisybės

Tai buvo žmogus, patyrės itin daug neteisybės, drabystas purvais, nuolatos šmeižtas. Chameleoniški buvusios sistemos žmogeliukščiai negalėjo šalia savęs pakėsti visiškai kitokio mąstymo ir labai aukštostas moralės žmogaus. Kaip liliputai aplink milžiną, jie nuolat šokinėjo aplink jį rungtyniaudami, kas labiau apterš, suniekins, sumenkins, iš-

murzins jo šviesų veidą... Kaltino nebūtai dalykais, bet vis iš pasalų, patyliukais, iš už nugarios. Ar skaitėte didžiuosiuose dienraščiuose ir interneto portaluose bent vieną paties Balio Gajausko išsamų interviu, kur jis būtų galėjęs atvirai ir tiesiai atsakyti į jam metamus kaltinimus? Nebuvo tokį interviu.

Net ir jo pirmajai atsiminimų knygai „Gulago saulėlydis“ pasirodžius, viena recenzentė parašė supratusi, kad B. Gajauskas kovojo prieš sovietinį režimą tam, kad galėtų emigruoti į JAV. Supraskite – sotus gyvenimas turtingoj šaly, štai koks, pasak recenzentės, buvo jo tikslas. Nežinia, ar jis pačią knygą įdėmiai perskaitė? O apie tokį faktą, kad B. Gajauskas kovojo ir prieš vokiškuosius okupantus, kalėjo vokiškam lagery, ji nesiteikė sužinoti. Ir apie tai, kad sovietinės valdžios 1989 metų pavasarį priverstinai išsiųsdintas į JAV B. Gajauskas po kelių mėnesių vėl veržesi grįžti atgal į Lietuvą tėsti Tėvynės išlaisvinimo, jis taip pat nesidomėjo. O juk galėjo jis su žmona ir dukrele likti Amerikoje, lietuvių didvyrių ten priėmė labai svetingai, jam buvo suteikta visokeiriopavalstybės globa. Bet juk ne sotus pil-

vas ir buitiškai aprūpintas gyvenimas buvo Balio Gajausko gyvenimo tikslas!

Ilgėsimės šio Žmogaus. Labai mums trūks jo gilių išminties, politinio įvalgumo, dvasinės paramos ir vidinės ramybės pavyzdžio. Viename iš paskutinių pokalbių su juo paklausiau, kuo būtų norejėsapti, jei ne tas dviejų žverių karas ir jo pasekmės Lietuvai. „Norėjau studijuoti istoriją, tikriausiai būčiau tapęs istorijos mokslininku,“ – atsakė Balys Gajauskas.

Stebėdama šiandien, kaip valdžia apsivėrė aukštomis apsauginėmis tvoromis nuo paprasto Lietuvos žmogaus ir nebegirdi jo skundų bei dejonų, prisimenu anų dienų šviesias viltis ir klaušiu, kodėl taip atsitiko? Atsakymą žinau, bet tegul kiekvienas Lietuvos žmogus atsako pats sau. Beje, apie Balį Gajauską ir jo atkaklią viso gyvenimo kovą už Lietuvos laisvę yra sukurtas puišus dokumentinis filmas. Liūdnai iškalbinga, kad sukūrė jis ne dėkingi savo taučios didvyriui lietuviui, o suomiai. Dar iškalbingiau, kad net laidotuvė dieną mūsų valstybinė televizija „nepajėgė“ to suomių filmo tautai parodyti...

Irena VITKAUSKIENĖ